

К.е.н. Фатюха Н.Г.

Запорізький національний технічний університет

Сутність тіньового сектору економіки України

На сьогоднішній день реальний стан національної економіки не завжди адекватно описується офіційними статистичними показниками, так як має вплив існування тіньового сектору економіки. [1, с.85]. Науковці виділяють прямий, і непрямий, вплив тіньового сектору економіки на явне економічне зростання. При цьому прямий вплив проявляється у заниженні офіційних показників, якими оцінюється економічне зростання. Непрямий вплив тіньової економіки проявляється у впливі на ефективність макроекономічної політики, з точки зору, насамперед, зростання помилок макроекономічного регулювання. Проявляється непрямий вплив на явне економічне зростання у [1, с.86]:

- деформаціях податково-бюджетного регулювання (порушення принципів оподаткування, нерівномірність податкового навантаження, зменшення доходної та видаткової частин державного бюджету, недофінансування у системі соціального страхування з причини деформації системи перерозподілу доходів; так, ухилення від податків однієї групи платників податків призводить до необхідності справляння відсутньої частини податків з тих, хто їх сплачує; відбувається недоотримання державою доходної частини від податків у великому обсязі, що позначається на соціальній сфері, оскільки виплати на соціальні допомоги, пенсії забезпечуються за рахунок податків);

- деформаціях грошово-кредитного регулювання, а саме: недостовірність структури платіжного балансу, що призводить, у кінцевому рахунку, до деформації структури споживання та інфляційних процесів, до збільшення інвестиційних ризиків та зменшення валових нагромаджень;

– деформаціях зовнішньоекономічного регулювання (зокрема у зменшенні потенційних можливостей участі країни у світовій торгівлі та поділі праці).

Як констатують експерти, критичним, рівнем тінізації економіки є 40% офіційного ВВП. За оцінками МВФ в останні роки обсяг тіньової економіки в національному ВВП України становить біля 52%. Нині, за вітчизняними та іноземними підрахунками, обсяг тіньової економіки складає в нашій державі від 40-60 % ВВП [2, с.190].

Якщо в Україні рівень тіньової економіки стабільно високий, то у багатьох країнах Західної Європи він постійно скорочується. Слід зазначити протилежні тенденції щодо рівня тіньового сектору в Україні та країнах ОЕСР, ще на початку кризи: за певного скорочення рівня тінізації економік країн ОЕСР обсяг тіньової економіки в Україні починаючи з 2008 р. почав різко зростати. Скорочення масштабів тінізації економік країн ОЕСР у кризовий період свідчить, що у цих країнах тіньова економіка виявилася механізмом адаптації до нових умов господарювання та дещо пом'якшила перепади економічної кон'юнктури, навідміну від України [3, с.283].

Механізмами одержання тіньових доходів в Україні стали: нелегальний експорт капіталів; одержання тіньових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги; корупція; нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції; випуск і реалізація не облікованої продукції; надання не облікованих послуг; вимагання, розкрадання, грабежі; фінансове шахрайство [2, с.191]; незаконна приватизація державної власності; розкрадання в державних, акціонерних і колективних підприємствах. Функціонування тіньової економіки поряд з легальною призводить до істотного скорочення в структурі доходів бюджету країни частки податкових надходжень, що ставить під загрозу виконання важливих державних програм. Україна має критичний рівень тіньової економіки - 44% від офіційного ВВП.

Хоча багато хто з експертів небезпідставно стверджує, що тіньова економіка нашої країни дорівнює приблизно половині ВВП.

Слід зазначити, що тіньова економіка за допустимого рівня (10-15% від ВВП) чинить і позитивний ефект. Тіньовий сектор можна також класифікувати як ринкову систему, в якій майже без перешкод здійснюється координація попиту і пропозиції.

Отже, тіньова економіка за допустимого рівня стимулює зростання доходів і податкових платежів у суміжних з тіньовими галузях. Тіньова діяльність через використання легальних благ стимулює легальний бізнес, збільшуючи тим самим зростання ВВП [4, с.63]. Серед негативних наслідків існування тіньової економіки доцільно наголосити в першу чергу, на зменшенні податкових надходжень до бюджету та зростанні необхідності державних запозичень, скороченні обсягів внутрішніх інвестиційних ресурсів та зменшенні інтересу зовнішніх інвесторів через погіршення інвестиційного клімату. Все це призводить до криміналізації суспільства та зниження ефективності державної політики.

Література:

1. Глуха Г.Я. Тіньова економіка: гальмування економічного зростання чи викривлення реальних результатів// Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №2(15). –С.82–91.
2. Фільштейн Л.М. Фінансово-економічні проблеми тіньової економіки в Україні та шляхи її легалізації// Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип.22(2). –С.190 –192.
3. Тищук Т.А., Іванов О.В.Тінізація економіки України у контексті кризових тенденцій// Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України . – 2011. – №2. –с. 279–291.
4. Круш П.В. Макроекономіка. Видання 2-перероблене та доповнене. Навчальний посібник / П.В.Круш, С.О.Тульчинська. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 328с.